

ЛІВИЙ РУХ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ: КЛАСИЧНИЙ І СУЧАСНИЙ ДИСКУРСИ

Стаття присвячена класичному і сучасному дискурсу щодо лівого руху в Україні як об'єкту політологічного аналізу. Узагальнено погляди вчених на функціонування і розвиток лівого руху в сучасній Україні та виділено основні напрямки таких досліджень.

Ключові слова: лівий рух; соціал-демократія; політична система; ліві партії.

Політичне життя сучасного українського суспільства є надзвичайно динамічним і складним феноменом. Існує чимало факторів, що формують конфігурацію політичних сил і зумовлюють стратегії суб'єктів політики. Тому природньою є потреба у дослідженні проблем управління політичними процесами, особливостей становлення політичних інститутів, до яких безумовно належать політичні партії лівого спрямування, і дотичні до них громадські організації та неформалізовані суспільні течії.

В Україні вони втрачають електоральну підтримку, хоча є широко представленими, що підтверджує чимала кількість політичних партій. Одночасно зростає запит на основні ідеологічні цінності лівих партій – справедливість, свободу, солідарність. Криза, наявна в лівому русі, є наслідком невідповідності лівої ідеології сучасним соціально-економічним та політичним реаліям українського суспільства, занадто великою кількістю політичних інститутів лівого руху.

Лівий рух в Україні досліджували сучасні вітчизняні вчені, такі як О. М. Волков, О. В. Гарань, В. В. Медведчук, С. М. Остюченко, Є. В. Перегуда, О. С. Стаценко, В. М. Якушик. Політологічний аналіз загальних ідеологічних трансформацій знаходимо в працях і вітчизняних науковців В. П. Андрущенко, О. В. Бабкіної, В. В. Кізіми, І. Ф. Кураса.

Проте ґрунтовного дослідження функціонування і розвитку лівого руху в сучасній Україні на сьогодні, на жаль, не існує. Найбільше вплинула на втрату інтересу дослідників до лівого руху в Україні історична спадщина від СРСР. Адже понад 70 років на території Радянського Союзу функціонувала лише одна партія – КПРС, яка, зважаючи на чималу кількість наукових обґрунтованих праць вітчизняних і зарубіжних вчених, залишила про себе неоднозначне сприйняття своєї діяльності. Згадане і зумовлює науковий інтерес до зазначеної теми.

Засновниками лівої ідеології є К. Маркс та Ф. Енгельс, які склали програму комуністичної організації. Це стало початком розвитку лівого руху в світі, СРСР, а отже і в Україні. На сьогоднішній день праці цих вчених не втратили своєї актуальності, вони викликають широкі дискусії у наукових і політичних колах, слугують ідеологічною платформою для лівих партій в усьому світі.

З набуттям незалежності України отримала розвиток і її самостійна політична система, вагомою

складовою якої стали партії, що за основу своєї діяльності використали ідеологію лівого спрямування. Історія сучасного лівого руху в Україні розпочалася 1991 року, коли 22 липня Міністерством юстиції України було зареєстровано Комуністичну партію України [1]. Проте досить швидко, 30 серпня 1991 року, Президія Верховної Ради України заборонила діяльність КПУ [2]. Прийняте тоді рішення не отримало резонансу в суспільстві і не було розважливо опротестованим.

На теперішній час політична система України включає 294 політичні партії [3]. Величезна кількість офіційно зареєстрованих партій, звичайно ж, може бути витлумачена як «криза надвиробництва», але ж активна роль багатьох з них, як в парламентському, так і у позапарламентському політичному житті свідчить про те, що ці партії є живим, дієвим та істотним компонентом політичних процесів в Україні [4]. Серед них близько 30 партій задекларували своєю ідеологією комунізм, соціалізм, соціал-демократію та їх різновиди тим самим визначивши свою приналежність до лівого руху.

Серед перших закордонних науковців, що досліджували лівий рух в Україні, був Е. Вільсон. У 1997 році вийшла його стаття «Українські ліві: на шляху до соціал-демократії чи в полоні СРСР?» [5]. Ця стаття була спрямована на вивчення послідовників Комуністичної партії Радянського Союзу в Росії та Україні, де ліві партії мали найбільше представництво в національних парламентах, починаючи з виборів 1994 року. Головна теза Е. Вільсона полягала в тому, що українські ліві, які спиралися на ортодоксальні ідеологічні постулати, були найбільше схильними до розколів, внаслідок чого на їх місце мали б прийти національно налаштовані соціал-демократи, які задля отримання підтримки громадян були б змушені ставати більш «правими».

Слід відзначити комплексну монографію О. Гараня, О. Майбороди, А. Ткачука, В. Хмелька з проблем розвитку лівих партій. Вчені проаналізували «лівий ренесанс», який стався на початку незалежності України – заборона діяльності Комуністичної партії України, створення Соціалістичної партії України, скасування заборони на діяльність КПУ, стрімке повернення комуністів до Верховної Ради України. Автори констатували відсутність на той час незаповненість соціал-демократичної ніші в політичній

системі України: детально розглянуті Соціалістична партія України, Селянська партія України, Комуністична партія України та Прогресивна соціалістична партія України перебували лівіше від соціал-демократії, як у її традиційному розумінні, так і зважаючи на реалії української політики, а Соціал-демократична партія України, яка на установчому з'їзді в 1990 році розкололася на «ліве» і «праве» крило, маргіналізувалася, та Соціал-демократична партія України (об'єднана), яка опинилася під контролем олігархів, мала небагато спільного з соціал-демократією. Науковці дослідили ідеологічні засади діяльності лівих партій і їх корегування в залежності від соціально-економічної, політичної ситуації в Україні. Ґрунтовному аналізу було піддано парламентські вибори 1994 та 1998 років і діяльність фракцій лівих партій у Верховній Раді України, а також президентські вибори 1999 року. Окремо автори торкаються проблеми вичерпаності соціальної бази лівих партій і необхідності розширення електорального поля як запоруки отримання лівими влади в державі [6].

Окремим аспектам організаційного становлення і розвитку соціал-демократії в Україні на початку 2000-х років присвячено статті [7] та дисертаційна робота [8] Л. В. Глушкової. Проте детальному дослідженню не було піддано документи політичних партій – представників соціал-демократії, а отже в роботі не було досліджено їх діяльність належним чином. Ґрунтовний аналіз доктрин лівих партій України за період з 1991 року по 2002 рік в дисертаційній роботі зробив С. В. Перегуда [9].

В 2003 році О. М. Назарчук дослідив історичний аспект відродження та розвитку соціал-демократичного руху в Україні 1991-1999 років, а також велику увагу присвячено вивченню доктрин та ідеологічних засад діяльності партій лівого спрямування [10].

С. М. Остюченко розглянув модернізацію соціал-демократичної парадигми в контексті конвергенції ідеологій і аргументував тезу про те, що в майбутньому основною проблемою для лівих партій стане завдання забезпечити рівновагу між соціалістичними і ліберальними цінностями, тобто рівновагу між вільним ринком і соціальною захищеністю, державним втручанням і дерегулюванням, колективною інтеграцією й індивідуалізмом. Вчений обґрунтував, що західноєвропейський тип соціал-демократії не є універсальним явищем, придатним для всіх країн. Зокрема, в Україні поширенню досвіду західної соціал-демократії перешкоджають нерозвиненість ринкових відносин і невизначеність середнього класу [11, с. 4–5]. Проте, на нашу думку, доцільним було б розглянути вплив міжнародних інститутів на розвиток і функціонування лівого руху в Україні, зокрема Соціалістичного і Комуністичного інтернаціоналів, європейських партій лівих і соціалістів, КІРФ та інших.

У 2005 році вчений В. В. Мейтус проаналізував наявну типологію політичних партій та моделей їхньої організації, а також проблеми, які виникають при функціонуванні політичної партії. Він запропонував два методи типологізації політичних партій, перший з яких спирається на ідеологічні принципи, другий – на організаційні форми. За ідеологічним принципом дослідник розділяє ліберально-демократичні, соціал-демократичні, комуністичні (соціал-комуністичні), націо-

нал-демократичні ідеології партій. За організаційним принципом вводяться десять різних типів організаційних форм, враховуючи ті зміни у суспільстві, що є характерними для сучасного світу. В. В. Мейтус розглядає такі типи партій: буржуазні, масові, тотальні, клієнтелістські та картельні партії, кадрові та елітні партії, малі, «всезагальні», електорально-професійні, сотові, віртуальні партії, їх відмінності та особливості. В. В. Мейтус також здійснив і аналіз світоглядних засад Комуністичної партії України, «Партії регіонів» та Української народної партії, виділивши для цього низку ознак, які можна застосовувати при розгляді діяльності лівих партій: риси верств суспільства, формування якого партія має намір підтримати в своїй діяльності; суспільні відносини, на яких партія акцентує свою увагу; інтереси, цінності, цілі, до яких прагне партія; передбачувані шляхи розвитку суспільства, які готова підтримати партія; стратегія діяльності, що здійснюється партією [12, с.7].

У своєму дослідженні український науковець Г. Г. Зурабян провів аналіз виборчої кампанії Соціалістичної партії України 2006 року в Криму [13]. Вчений торкнувся проблеми переходу лівої партії з опозиційної в провладну, обґрунтував необхідність наявності в політичній системі України ідеологічної партії. Але Г. Г. Зурабян здійснив аналіз лише однієї виборчої кампанії та участі в ній однієї партії. Аналогічно розглянув становлення і розвиток новітньої соціал-демократії в Україні на прикладі однієї Соціал-демократичної партії України (об'єднаної) О. Г. Чувардинський [14].

Б. М. Гагалюк розглянув концепцію функціонування «партії влади» і «правлячої партії» в умовах сучасного українського парламентаризму. Він виходив з того, що ці концепти мають різне сутнісне навантаження: «партія влади» – не правляча партія». Перше поняття більше характеризує суспільно-політичні процеси, розвиток партійно-політичної системи країн, що перебувають на перехідному етапі свого розвитку; друге – практику державотворення зарубіжних країн з розвиненими та усталеними традиціями парламентської демократії. Зміст концепту «правляча партія» як в умовах зарубіжного парламентаризму, так і у перехідних суспільствах є кардинально відмінним від того, що під цим поняттям розумілося в умовах панування комуністичного тоталітарного режиму, якому були притаманні тоталітарно-ієрархічна система урядування та «комуністична державна партія». Важливим є висновок науковця, що трансформація партійно-політичної системи України слід вважати її реформування у напрямку створення консолідованої партійної системи, за якої б в Україні стабільно існували декілька потужних партій, конкурентоздатних та орієнтованих на формування правлячої парламентської коаліції, а також інституціалізацію механізмів взаємодії у трикутнику «правляча партія» – влада – «опозиційна партія» [15, с. 11]. Дослідження Б.М. Гагалюка дозволяють провести аналіз діяльності у складі парламентської коаліції фракцій «Партії регіонів», Комуністичної партії України та Соціалістичної партії України у Верховній Раді України V скликання.

Присвятила свої наукові праці політичним партіям і політичним системам у посткомуністичних країнах

О. О. Нікогосян. Особливої уваги заслуговує висновки вченої, про те, що деполітизовані громадяни посткомуністичних країн не виявляють особливої схильності до ідентифікації з ідеологіями й партійними символами, вони скоріше ідентифікуються з сильними особистостями, що характерно для партій лівого спрямування України. Також дослідниця зазначає, що колишня парадигма демократії у розвинених країнах багато у чому себе вичерпала. Стрімкий розвиток інтернет-технологій вніс нові риси в електоральну й загальнополітичну культуру країн, зробивши очевидною вторинну (і навіть другорядну) роль традиційних партій [16, с. 8]. Однак цей аспект недостатньо розкритий як в контексті партійного будівництва і розвитку партій, так і не апроксимований на ліві партії, які опираються на широкі кола громадян і не мають достатнього фінансового ресурсу на проведення зовнішньої агітаційної і пропагандистської роботи, а повинні використовувати сучасні, інноваційні технології для цього.

У 2008 році Л. Л. Даховник в дисертаційній роботі дослідила місце та роль інститутів соціал-демократії в політичній модернізації суспільства. Зокрема, було встановлено основні етапи розвитку соціал-демократичної доктрини, встановлено причини неефективності соціал-демократичних інститутів в Україні та розроблено рекомендації із впровадження соціал-демократичних засад в національну політичну систему України, актуальні на період проведення дослідження. Вчена зазначає, що ліва противага в політичному просторі України може бути створена шляхом консолідації політичних партій лівого ідеологічного спектру [17, с. 16]. Однак, в дослідженні не конкретизується яким чином має відбуватися подібна консолідація. Окрім того, після 2008 року відбулося щонайменше три спроби поєднання зусиль лівими партіями, які так і не привели до повернення лівих партій в парламент.

В. М. Лещенко у своєму дослідженні побудував лінійну й колоподібну моделі розташування блоків «лівих», «центристських» та «правих» політичних партій як у ситуаціях їх перебування у статичному стані, так і в період здійснення в країні соціумо- і державотворчих процесів, розгортання електоральних та інших соціально-політичних процесів. Він також виокремлює негативні тенденції в розвитку політичної системи України, партійному будівництві, які характерні і для лівого руху: 1) партії, що «було призначено згори», «у низах» залишалися незрозумілими та чужими, а відтак виборці дедалі впертіше голосували за конкретні персоналії, а не за партійні програми, ідеї та орієнтири; 2) започаткована наприкінці 90-х років методика складання «закритих партійних списків» вже на початку XXI ст. практично довела до абсурду зміст поняття «народний депутат»; 3) партійні більшість/меншість у парламенті традиційно почали формуватися поза критеріями політичної структурованості суспільства, а переважно, – з огляду на орієнтири лідерських осіб і «провідних» партій [18, с. 20].

У 2010 році з'явилась спільна праця О. Гараня та В. Бельмеги, присвячена лівим та лівоцентристським партіям в Україні, в якій вони стверджують, що в Україні відсутня сильна, справжня соціал-демокра-

тична партія, констатують зниження підтримки єдиної на той час парламентської лівої партії КПУ, дискредитацію СПУ після входження до парламентської коаліції разом з КПУ та «Партією регіонів» в 2006 році. Автори торкаються ідеологічних та інституційних трансформацій в лівому русі після позачергових виборів до Верховної Ради України та виборів Президента України у 2010 році, напередодні яких було створено черговий альянс лівих партій – Блок лівих і лівоцентристських сил, до якого увійшли Комуністична партія України, партія «Справедливість», партія «Союз лівих сил» та Соціал-демократична партія України (об'єднана) [19].

В. О. Іщенко визначив причинно-наслідкові механізми формування та маргіналізації нового лівого руху в українському суспільстві, що трансформується. Дослідник розглянув нових лівих як суспільний рух, уникаючи його взаємозв'язку з іншими інститутами лівого руху – політичними партіями. В той же час, В. О. Іщенко виокремлює проблеми «старих лівих», в динаміці розвитку яких були характерні наступні тенденції: 1) концентрація на парламентській роботі, що перешкоджає позапарламентській активності, участі в низових протестах; 2) зміщення балансу з акцентування соціальних, класових проблем на проблеми національні, мовні, історичні, геополітичні; 3) маргіналізація, втрата місць в парламенті [20, с. 13].

Періодизацію історії та теорії лівого руху в Україні з початку його появи у 60-тих роках XIX століття і до початку XXI століття провів І. І. Бегей [21]. Однак, на нашу думку, представлена науковцем класифікація сучасного лівого руху України, тобто у період з 1991 по 2015 рік, є дещо узагальненою. Більш детальний розгляд і періодизація дозволять виокремити проблеми і перспективи функціонування лівого руху в сучасній Україні.

Окремої уваги заслуговує дослідження Українського незалежного центру політичних досліджень ідеологічного позиціонування політичних партій в Україні. С. Г. Конончук та О. А. Ярош вказують на деідеологізацію політичних партій в Україні і поступовий відхід від визначення політичних партій як колективних політичних суб'єктів. Деідеологізацію партій вони визначають як наслідок соціокультурних трансформацій у сучасних суспільствах та структурно-організаційні зміни у самих політичних партіях [22, с. 6]. Ці трансформації призвели до формування політичних партій нового типу, яким притаманні такі риси: зниження ролі індивідуального членства, апелювання не до прихильників, а безпосередньо до суспільних груп; зменшення ваги членських внесків у фінансовій базі партій; збільшення ролі лідерських груп та персоналізація політики; перехід партійного апарату до рук професійних менеджерів; зростання впливу груп інтересів на партійну політику; розмивання меж соціальної бази партій; зниження ролі ідеологічного фактору в розробці партійних стратегій і програм [23].

А. А. Зуйковська проаналізувала об'єднання лівоцентристських партій наприкінці 2011 року на базі Соціалістичної партії України та партії «Об'єднані ліві і селяни» та їх участь у виборах до Верховної Ради України 2012 року [24]. У дослідженні проаналізовано особливості об'єднання партій, передви-

борчих програм, участі у виборчій кампанії, методи ведення агітаційної роботи і риториці лідерів, а також результати виборів. Автор розкрила основні причини поразки партій на виборах – низька організаційна спроможність, специфічна виборча риторика, самотійний формат участі у виборах та інші.

Таким чином дослідження вітчизняних і закордонних вчених періоду сучасної України, можна згрупувати за чотирма напрямками: 1) теоретико-історичних засад лівого руху; 2) політичної та партійної систем і партогенезу в Україні; 3) розвитку ідеологій та доктрин політичних партій; 4) політичних процесів та інститутів лівого руху.

Розглядаючи сучасний дискурс в лівому русі в Україні як об'єкт політологічного дослідження, слід аналізувати не тільки позиції науковців, але й безпосередніх учасників цього руху – інститути лівого руху, а також громадських діячів, політологів, блогерів та журналістів.

Значний внесок в теоретичні дослідження та практичну реалізацію по створенню і розвитку лівого руху України внесли, перший секретар ЦК Комуністичної партії України, керівник фракції комуністів у Верховній Раді України П. М. Симоненко, голова партії «Справедливість» С. М. Ніколаєнко, голова Соціалістичної партії України О. О. Мороз, голова Прогресивної соціалістичної партії України Н. М. Вітренко, голова партії «Союз лівих сил» В. О. Волга, директор Інституту демократії і соціальних процесів В. Я. Шибко, політологи В. С. Кулик, В. С. Небоженко. Останнім часом активізувався процес саморефлексії у самих партіях, виступах лідерів та працях партійних теоретиків. Усі вони констатують системну кризу в лівому русі та розглядають низку сценаріїв подальших трансформацій як в суспільстві в цілому, так і в лівому русі зокрема.

Так, лідер Соціал-демократичної партії України Ю. О. Буздуган вважає, що лівий рух може розвиватися навколо інтересів і проблем людей, адже з одного боку – підвищення цін, а з іншого – замороження зарплати, різко падає рівень життя людей. Це і є каталізатором становлення лівих сил в Україні, і переходу ідеології на другий план в діяльності політичної партії. Проте, політик не вважає, що цією силою стануть комуністи. Кістяком, владним хребтом стабільності, вісью, навколо якої буде формуватися ліва сила буде не ідеологія, а цілком конкретний практичний інтерес людей [25].

М. К. Василенко прогнозує майбутнє економічне погіршення ситуації в Україні, припускає, що за умови виваженого менеджменту, створення гідного, зрозумілого Маніфесту, відповідно – програми, ліва партія дуже скоро стане дуже значущим чинником політичного і громадського життя України [26].

У Декларації учасників конференції «Лівий рух в Україні. Перспективи розвитку і взаємодії», яка відбулася 23 вересня 2009 року, серед яких представники політичних партій «Союз лівих сил», «Справедливість», «Велика Україна», Комуністичної партії України, Соціалістичної партії України, Соціал-демократичної партії України (об'єднаної), а також громадських організацій та профспілок, було визначено проблеми лівого руху і запропоновано шляхи до їх розв'язання. Зокрема, підтримано ініціативу щодо

створення рамкової структури, яка дозволить продовжити співпрацю і координацію дій лівих сил на постійній основі з участю всіх партій і організацій лівої орієнтації. Представники інститутів лівого руху домовилися об'єднати зусилля з аналізу економічних, політичних і соціальних процесів в Україні та за кордоном з метою обміну інформацією для вироблення загальних для всіх лівих сил рекомендацій і спільної позиції щодо існуючих та майбутніх викликів. Запропоновано створити постійно діючу структуру для неперервного діалогу на національному, регіональному та місцевому рівнях лівих сил, профспілок і соціальних рухів з метою вироблення, пропаганди та реалізації спільних підходів до дій на захист інтересів більшості суспільства в умовах сучасної кризи і на подальшу перспективу. Підтримано спільну розробку і реалізацію програм навчання і тренінгів керівників і активістів лівих партій та організацій, профспілок і соціальних рухів усіх рівнів, приділено особливу увагу молоді [27].

Журналіст І. Лесев зазначає, що лівий рух в Україні набув профанації. В політичній системі України присутня значна кількість політичних сил, які на ідеологічному полі себе позиціонують як крайні противники лівої ідеології, але при цьому більшість політичних партій мають програми, які є, по суті, лівими. Він також зазначає, що у перспективі ліві сили в Україні мають усі підстави для свого відродження, адже існує великий запит на такого роду партію в українському суспільстві. Окрім того, форма діючих партій лівого толку не відповідає їх змісту [28].

Аналізуючи стан політичної системи України, партійне будівництво, В. М. Якушик зазначає, що партійні лідери в Україні роблять все можливе, щоб не допустити реальної ротації еліт – як усередині самих партій, так і в країні в цілому. Він ставить під сумнів наявність внутрішньопартійної демократії в цих політичних інститутах, навіть з урахуванням законодавчих норм, які вимагають наявності демократичних процедур, зокрема при формуванні керівних органів партій. Багато з організаторів партійного будівництва і безпосередніх споживачів їхнього політичного продукту з чималим задоволенням віддають перевагу внутрішньопартійним автократичним і авторитарним структурам і процесам [29]. Зазначений принцип побудови політичних партій характерний для сучасного лівого руху в Україні. Керівниками лівих партій прямо чи опосередковано залишаються особи, які очолили їх з початку створення і впливають на саме внутрішньопартійні процеси десятиліттями, як наприклад в Комуністичній та Соціалістичній партіях України.

Журналіст В. Портніков взагалі відкидає наявність лівих партій в Україні. На його думку, в Україні справжні ліві партії були знищені більшовизмом. Це українські соціалісти-революціонери часів Винниченка та Петлюри, українська комуністична партія боротьбистів. Після цього ніякого лівого руху в Україні не було, його лише належить створювати в умовах суверенної держави. Він вважає, що лівий рух в Україні – це, як правило, спектр організацій, які хочуть дружити з Росією. У випадку з Комуністичною партією України, то взагалі перетворити Україну на Росію. У випадку з правими – це спекуляція на

етнічно-політичному проекті, тому нині ми живемо у державі, в якій, з політичної точки зору, немає ні лівих, ні правих [30].

Те, що лівий рух недовзі повернеться до влади в пострадянських країнах підтверджує й думка російського політика М. Ходорковського, який в своїй статті «Лівий поворот» зазначає, що суспільство – ліве. Він аналізує соціологічні дослідження, які й доводять це: 97 % мешканців Росії – за безкоштовну освіту, 93 % вважають, що пенсія не повинна бути нижче прожиткового мінімуму, 91 % – за безумовне повернення дореформених заощаджень громадян. І тут же: 81 % – за повернення до безпосередніх виборів губернаторів, 59 % – за відновлення інституту депутатів-одномандатників. Це і є, власне, програма майбутньої російської влади: державний патерналізм і демократія, свобода і справедливість – разом, по один бік барикад. А отже, незважаючи на всі хитрощі, ліві все одно переможуть [31].

Роботи теоретико-історичної групи є представленими переважно у вигляді монографій та статей історично-пошукового змісту науковців, керівників та членів вищих керівних органів партій. У них проаналізовано здебільшого теоретичні засади функціонування лівого руху України, визначено їх основні ідеологічні і практичні завдання, обґрунтовано історичний зв'язок з радянським минулим, розглянуто проблеми становлення політичної системи після проголошення незалежності України, зокрема і інститутів лівого руху. Характерним для цих досліджень є обмеження

хронологічних рамок, верхньою межею яких є початок 2000-х років.

Дослідження, що стосуються політичної системи, партійної системи України, патогенезу і партійного будівництва містять лише поверхневий розгляд представників лівого руху. При цьому застосовуються різні підходи до визначення місця тих чи інших політичних партій в політичному спектрі. Спільним є лише ідеологічна належність, задекларована самою партією в установчих чи програмних документах. Проте не враховується міжнародний досвід поділу політичних партій за шкалою «лівий-правий», який зараховує, зокрема, партії екологічного спрямування до лівих.

Праці дослідників ідеологічного напрямку торкаються лише окремих партій, представлених у певний час в парламенті або ж які мають значну електоральну підтримку. У той же час з'явилася значна кількість маловідомих політичних сил та громадських рухів, які заслуговують на детальне дослідження їх діяльності, в тому числі їх ідеологічного забарвлення.

Вчені, які розглядали політичні процеси та інститути лівого руху, зупинилися на окремих аспектах діяльності політичних партій та громадських організацій. Не було проведено політологічного комплексного аналізу причин маргіналізації партій лівого спрямування, втрати електоральної підтримки, дискредитації лівої ідеї в суспільстві, процесу дрібнення партій, їх розколів та об'єднань, а також не змодельовано сценарії розвитку лівого руху в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення КСУ від 27 грудня 2001 року у справі про укази Президії Верховної Ради України щодо Компартії України, зареєстрованої 22 липня 1991 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-01>.
2. Указ Президії Верховної Ради України від 30 серпня 1991 року № 1468-ХІІ «Про заборону діяльності Компартії України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 44. – Ст. 595.
3. Перелік політичних партій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/wvm2015/pvm111pt001f01=100.html>.
4. Якушик В. Есть ли кризис партийной системы в Украине? [Електронний ресурс] / В. Якушик. – Режим доступу : <http://www.left.in.ua/?menu=info&id=1&idnew=47>
5. Wilson A. The Ukrainian Left: In Transition to Social Democracy or Still in Thrall to the USSR? // Europe-Asia Studies. – 1997. – Vol. 49. – N 7. – Pp. 1293–1316.
6. Українські ліві: між ленінізмом і соціал-демократією / За ред. О. Гараня, О. Майбороди. – К. : Видавничий дім «КМ Academia», 2000. – 256 с.
7. Глушкова Л. В. Становлення соціал-демократичного руху в українському суспільстві за умов політичного плюралізму / Л. В. Глушкова // Грані. – 2001. – №3 (17). – С. 102–105.
8. Глушкова Л. В. Соціал-демократичні партії України наприкінці ХХ – початку ХХІ століть : Автореф. дис. ... к. і. н. : 07.00.01 / Людмила Валеріївна Глушкова ; Дніпропетров. нац. у-т. – Дніпропетровськ, 2002. – 16 с.
9. Перегуда С. В. Політичні доктрини лівих партій України в сучасний період: Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Євген Вікторович Перегуда ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2002. – 16 с.
10. Назарчук О. М. Відродження та розвиток соціал-демократичного руху в Україні в 90-х рр. ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Олександр Миколайович Назарчук. – Київ : Б. в., 2003. – 15 с.
11. Остюченко С. М. Модернізація соціал-демократичної парадигми в контексті конвергенції ідеологій : Автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Сергій Михайлович Остюченко ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2003. – 16 с.
12. Мейтус В. В. Управління політичною партією як соціально-філософська проблема : Автореф. дис. ... канд. філософ. наук / Віктор Володимирович Мейтус ; АПН України. Ін-т вищ. освіти. – К., 2005. – 18 с.
13. Зурабян Г. Г. Виборча кампанія Соціалістичної партії України в Криму у 2006 році: Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Гагик Гарнікович Зурабян ; Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. – Сімф., 2007. – 16 с.
14. Чувардинський О. Г. Громадянське суспільство в Україні: становлення, функціонування, перспективи розвитку: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.02 / Олександр Георгійович Чувардинський ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2008. – 31 с.
15. Гагалюк Б. М. Політичні партії в умовах парламентаризму: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Богдан Михайлович Гагалюк ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2008. – 20 с.
16. Нікогосян О. О. Особливості розвитку політичних партій і партійних систем у посткомуністичних країнах : автореферат дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Ольга Олександрівна Нікогосян ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса : [б. и.], 2008. – 16 с.

17. Даховник Л. Л. Місце та роль інститутів соціал-демократії в політичній модернізації суспільства : автореферат дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Людмила Леонідівна Даховник ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ : [б. и.], 2008. – 16 с.
18. Лещенко В. М. Політична партія у контекстах взаємодії соціальної та політичної систем сучасного українського суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Віктор Миколайович Лещенко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 20 с.
19. Гарань О. Ліві та лівоцентристські партії в Україні / О. Гарань, В. Бельмега // Фонд ім. Фрідріха Еберта: Представництво в Україні. – 2010. – 32 с.
20. Іщенко В. О. Нові ліві як суспільний рух у суспільстві, що трансформується: на прикладі України: автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.03 / Володимир Олександрович Іщенко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 16 с.
21. Бегей І. Періодизація історії та теорії лівого руху в Україні / І. Бегей // Український науковий журнал «Освіта регіону». Політологія. Психологія. Комунікації. – 2013. – № 3. – С. 14–21.
22. Конончук С. Г. Ідеологічне позиціонування політичних партій в Україні / С. Г. Конончук, О. А. Ярош / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : Агенство «Україна», 2013. – 52 с.
23. Kirchheimer O. The Transformation of the Western European Party Systems // Political Parties and Political Development. – Princeton, N. J. : Princeton University Press, 1966; Panebianco A. Political Parties: Organization and Power. – Cambridge : Cambridge University Press, 1988.
24. Політичні партії України у парламентській виборчій кампанії 2012 року / Колективна монографія ; за ред. М. С. Кармазіної. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. – 400 с.
25. Буздуган Ю. Коли прийде усвідомлення, з'явиться і новий лівий рух [Електронний ресурс] / Ю. Буздуган // Режим доступу : <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page170-2665.html>.
26. Василенко М. Левый фронт в Украине. Новое наступление? [Електронний ресурс] / М. Василенко // Режим доступу : http://lb.ua/news/2015/01/13/291836_leviy_front_ukraine_novoe.html.
27. Декларация участников конференции «Левое движение в Украине. Перспективы развития и взаимодействия» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vspp.org.ua/pres-anons/>.
28. Слесеев И. Мертвые левые Украины [Електронний ресурс] / И. Слесеев // Режим доступу : <http://inpress.ua/ru/politics/9908-mertvye-levye-ukrainy>.
29. Якушик В. М. Есть ли кризис партийной системы в Украине? [Електронний ресурс] / В. М. Якушик // Режим доступу : <http://www.e-ices.org/russian/publications/textid:5433>.
30. В Україні насправді немає ані лівих, ані правих рухів – Портников [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27031831.html>.
31. Ходорковський М. Лівий поворот [Електронний ресурс] / Ходорковський М. – Режим доступу : <http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2005/08/01/levyj-povorot>.

Д. Н. Рудень,

Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова, г. Киев, Украина

Левое движение Украины как объект политологического анализа: классический и современный дискурсы

Статья посвящена классическому и современному дискурсу о левом движении в Украине как объекту политологического анализа. Обобщены взгляды ученых на функционирование и развитие левого движения в современной Украине и выделены основные направления таких исследований.

Ключевые слова: левое движение, социал-демократия, политическая система, левые партии

D. M. Ruden,

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

LEFT MOVEMENT IN UKRAINE AS AN ABJECT OF POLITOLOGICAL ANALYSIS: CLASSICAL AND MODERN DISCOURSE

The article examines classical and modern discourse of left movement in Ukraine as an object of politological analysis. Scholars' points of view on functioning and development of left movement in contemporary Ukraine are synthesized. Main areas of focus of this study are highlighted.

Keywords: left movement, social-democracy, political system, left-wing parties

Рецензенти: Семенченко Ф. Г., д-р політ. наук, професор;
Бобіна О. В., канд. політ. наук, доцент.